

در بحث موضوع پژوهش و مقاله‌نویسی

«Originality»

یا به اصطلاح فارسی «اصالت موضوع داشتن»
به چه معناست؟

محمود بهبودی*

چکیده: متأسفانه هنوز درک مناسبی از علم و پژوهش در جامعه علمی کشور ما که در حال توسعه و گذار است وجود ندارد. یکی از دلایل عمده این امر این است که هنوز هیچ تعریف جامعی در عرف علمی و اداری از پژوهشگر نداریم و در عوض ما تمام افرادی را که تولید مقاله می‌کنند به عنوان پژوهشگر می‌شناسیم. در نتیجه بخش قابل توجهی از تولیدات علمی ما، به خصوص مقاله‌های پژوهشی فاقد کیفیت مورد انتظار هستند، بدین معنی که بعضاً یا فاقد نوآوری و خلاقیتند، یا از نظر موضوعی تکراری هستند و یا با موضوعاتی دیگر هم‌پوشانی دارند. این روند می‌تواند لطمات جبران‌ناپذیری را به عرصه دانش و پژوهش کشور وارد سازد. برای جلوگیری از این وضعیت نامطلوب، راهی جز تعیین حداقل‌های کیفیت پژوهش‌های علمی وجود ندارد. بدون شک در عرف علمی دنیا بحث «Originality» یکی از اولین و مهمترین موارد قابل طرح پیرامون کیفیت یک پژوهش یا یک مقاله است. هر چند این مطلب در اصطلاح فارسی به «اصالت موضوع داشتن» ترجمه می‌شود، ولی مطمئناً ترجمه آن به تنهایی کافی نیست و باید در حوزه علم و پژوهش تعبیر و تعریف مناسبی از آن ارائه شود تا به تبع آن تعریف یک پژوهش اصیل و همچنین تعریف علمی پژوهشگر نیز مشخص گردد. در این مقاله سعی شده است به این موضوع پرداخته شود و در حد توان خود به سؤال مطرح شده در عنوان پاسخ مناسب و مفیدی داده شود.

مقدمه

در طول یک دهه گذشته شاهد رشد چشمگیر چاپ مقاله‌های علمی و پژوهشی در کشور بوده‌ایم. بدیهی است که این روند در قدم اول ناشی از وضع برخی معیارهای کمی سنجش فعالیت‌های پژوهشی (آیین‌نامه‌های ارتقای وزارت علوم، تحقیقات و فناوری) و در قدم دوم ناشی از گسترش کمی آموزش عالی به‌ویژه در مقاطع تحصیلات تکمیلی است. روندی که متأسفانه با عدم تعادل میان گسترش کمی و کیفی همراه بوده است. آشکارا شاهد آنیم که افزایش کمی بی‌رویه دانشگاه‌ها در کنار افزایش بی‌رویه پذیرش دانشجوی دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا، کیفیت پژوهش‌های علمی را پایین آورده است و بیشتر دانشجویان تحصیلات تکمیلی و برخی از اعضای هیأت علمی (به‌عنوان استاد راهنما و یا به‌عنوان

محقق تازه‌کار) در شناسایی و انتخاب موضوعات مناسب پژوهشی با مشکل روبرویند. از اغلب دانشجویان دکتری و یا کارشناسی ارشد خواسته می‌شود که روی یک موضوع داده شده پژوهش کنند و در نهایت مقاله بنویسند و این کار را به اصطلاح کار پژوهشی و کننده آن را پژوهشگر قلمداد می‌کنند. ولی بنا به گفته آقای دکتر رضا منصوری^{۲۱} «لغت پژوهشگر را وارد کشور کردیم اما هیچ‌وقت نگفتیم پژوهشگر به چه معناست. هنوز هیچ تعریف جامعی در عرف علمی و اداری از پژوهشگر نداریم». در عوض ما تمامی افرادی را که تولید مقاله می‌کنند به‌عنوان پژوهشگر می‌شناسیم. در نتیجه بخش قابل توجهی از این مقاله‌ها فاقد کیفیت مورد انتظار بوده و هستند، بدین معنی که یا فاقد نوآوری و خلاقیت هستند، یا از نظر موضوع تکراری‌اند و یا با موضوعاتی دیگر هم‌پوشانی دارند. این روند می‌تواند لطمات جبران‌ناپذیری به عرصه دانش و پژوهش کشور وارد سازد. بدین صورت که رقابتی ناسالم و ناخوشایند در جامعه دانشگاهی ایجاد کرده است و باعث پیدایش رفتارهای غیرآکادمیک، از جمله صدور مدارکی در سطوح عالی برای افرادی است که از پشتوانه تخصصی کافی برخوردار نیستند و دیری نخواهد پایید که شاهد ورود افرادی با حداقل تخصص و شاید تعهد، در عرصه اجتماع باشیم و چنین افرادی قرار است تصمیمات کلیدی را در جامعه اتخاذ نمایند. به علاوه این امر باعث ارایه آمارهای غیرواقعی در رابطه با سهم و نقش ایران در پیشرفت علم در دنیا شده است که نه تنها از واقعیت به دور است و نشان دهنده پیشرفت علمی نیست، بلکه بیانگر فعالیت گسترده شرکت‌ها و مؤسسات تجاری در رابطه با خرید و فروش مقاله، پایان‌نامه و رساله دکتری در ایران است تا جایی که نشریه معروف ساینس مگ (SCEINCEMAG) در ۱۴ سپتامبر سال جاری میلادی در مقاله‌ای به قلم ریچارد استون، با عنوان «بازار سایه در مقالات علمی، پرستیز ایران را در علوم کاهش می‌دهد»، به مقوله پایان‌نامه فروشی در خیابان‌های اطراف دانشگاه تهران اشاره کرد و نوشت: «ارتشی واقعی از شرکت‌ها و مؤسسات فعال برای نوشتن پایان‌نامه و مقالات علمی پولی در سراسر ایران وجود دارد که در اینترنت نیز به تبلیغات گسترده‌ای روی آورده‌اند». این مسأله برای چهره علمی ایران بسیار بد است و اعتبار علمی همه دانشگاهیان ایرانی را در سطح جهانی نیز زیر سؤال برده است. برای جلوگیری از این وضعیت نامطلوب، راهی جز بالا بردن کیفیت آموزش‌ها و پژوهش‌ها نداریم و لذا تعیین حداقل‌های کیفیت پژوهش‌های علمی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

در این نوشته سعی شده است در راستای تعیین حداقل‌های

^{۲۱} گفتگوی روزنامه ایران با دکتر رضا منصوری تحت عنوان «درباره توسعه علمی کشور نیازمند درک درست از علم و پژوهش هستیم» به تاریخ ۱۳۹۴/۸/۲۵

خود مستتر دانسته‌اند، چرا که همه می‌دانیم اگر کسی کاری انجام می‌دهد حتماً هدفی را دنبال می‌کند، به خصوص اگر آن کار یک کار پژوهشی باشد. ولی این که «صرف جدید بودن» را ملاک اصیل بودن آن پژوهش تلقی کنیم، برای برخی ابهام ایجاد می‌کند. چرا که با این مفهوم هر کسی در هر سطحی و با هر سوادی می‌تواند به اصطلاح کار جدید ارایه دهد. مثلاً شخصی در حوزه فنی و مهندسی چندین قطعه مختلف مکانیکی و غیره را به صورت سلیقه‌ای به هم متصل می‌کند و ادعا می‌نماید که اختراع جدیدی انجام داده است، چرا که چنین وسیله‌ای تا آن زمان وجود نداشته است. بدیهی است که اگر در ساخت یک قطعه جدید هدفمندی و خلاقیت وجود نداشته باشد، آن نوع ساختن اختراع محسوب نمی‌شود.

لذا اگر در یک نوشته به اصطلاح علمی هم علاوه بر جدید بودن در آن هدفمندی و خلاقیت وجود نداشته باشد، مقاله علمی پژوهشی نامیده نخواهد شد. لذا یکی از نخستین پرسش‌هایی که پس از دیدن یک مقاله در ذهن خوانندگان شکل می‌گیرد، کسب آگاهی نسبت به هدفی است که آن مقاله و یا پژوهش مربوط به آن دنبال کرده است. حتی اگر اصالت موضوع داشتن یک تحقیق را به «جدید و هدفمند بودن» تعبیر کنیم، باز هم کافی نیست و ابهام ایجاد می‌کند، چرا که ممکن است یک نویسنده مقاله را صرفاً برای بازی و لذت شخصی خود (مثل جدول حل کردن)، یا برای گرفتن پایه و یا برای ارتقاء مرتبه دانشجویی خود و یا بالا بردن تعداد آثار خود در اینترنت و دنیای مجازی و یا غیره نوشته باشد. یعنی در این موارد هم به نظر می‌رسد هدفمندی وجود دارد، چرا که باید بپذیریم که کسی بدون هدف مقاله چاپ نمی‌کند. منتهی بدیهی است که این نوع از اهداف در خود مقاله قید نخواهد شد و به اصطلاح مستتر خواهد بود. همین مسأله باعث می‌گردد که در مورد برخی از پژوهش‌ها و مقالات موجود در جامعه علمی ایران و حتی دیگر نقاط جهان حرف و حدیث‌هایی به صورت غیررسمی در گوشی و یا در لفافه مطرح می‌شوند. در حقیقت در این نوع مقالات انگیزه اصلی اجرای پژوهش موردنظر مشخص نیست و محققین و نویسندگان این نکته را در داخل مقاله و یا جای دیگر تبیین و روشن نساخته‌اند و در عوض برخی از آنان به یک سری جملات کلی همچون «هدف مطالعه فلان خواص و یا بررسی فلان مفهوم و یا ارائه نتایجی در باب یک موضوع و غیره» اکتفا نموده‌اند. ولی مشکل اصلی همین جاست، چون غلظت کلیت اهداف بیان شده در برخی از مقالات چنان بالاست که دیگر مشخص و تبیین کننده هدف و انگیزه مقاله و پژوهش مورد بحث نمی‌باشد. اغلب می‌توان پرسید کدام خواص و در چه سطحی؟ چه نوع بررسی و از چه زاویه‌ای؟ کدام نتایج و در چه مرحله‌ای؟

کیفیت پژوهش‌های علمی، در حد توان به سؤال مطرح شده در عنوان پاسخ مناسب و مفیدی داده شود.

لازم به ذکر است که جواب مطرح شده در این نوشته در حد توان و تجربیات شخصی و با استفاده از برخی منابع موجود بوده است. لذا مطمئناً جواب کامل و دقیقی نخواهد بود و اصولاً تمامی بحث‌های کیفی به همین صورت هستند که نمی‌توان برای آن‌ها جواب روشن و دقیقی ارائه کرد. لذا در این راستا از تمامی صاحب نظران و پیشکسوتان جامعه علمی کشور تقاضا می‌شود که با ارایه نظرات، پیشنهادات و حتی انتقادات خود، برای اثرگذاری بیشتر و مفید بودن این بحث کمک کنند تا شاید درک درستی از علم و پژوهش در عرصه علمی کشور به وجود آید.

بررسی و پاسخ سؤال

همان‌طور که در چکیده عنوان شد، مطمئناً در عرف علمی دنیا «Originality» یکی از مهمترین موارد قابل طرح پیرامون کیفیت یک پژوهش یا یک مقاله است و معمولاً در زبان فارسی به «اصالت موضوع داشتن» ترجمه می‌شود. مطمئناً ترجمه «Originality» به «اصالت موضوع داشتن» به تنهایی کافی نیست و باید در حوزه علم و پژوهش تعبیر و تعریف مناسبی از آن ارائه شود تا به تبع آن تعریف علمی پژوهشگر نیز مشخص گردد. در ادبیات و مراجع موجود در جامعه علمی کشور «اصیل بودن مقاله» را به «نو بودن و غیر تکراری بودن» و یا «داشتن ایده نو» تعبیر می‌کنند. مثلاً بر اساس مقاله‌ای با عنوان «صد ویژگی یک مقاله علمی - پژوهشی خوب نوشته دکتر یزدان منصوریان عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت معلم تهران^{۲۲}» اصیل بودن یک موضوع تحقیقاتی یعنی جدید بودن آن موضوع و در ادامه نویسنده محترم بیان می‌دارند که هر یک از موارد زیر می‌تواند بیانگر اصالت موضوع یک تحقیق باشد:

- الف) برای نخستین بار در دنیا یا در کشور انجام گیرد
- ب) دارای ایده ای نو باشد و سهمی در دانش افزایی در حیطه مورد مطالعه داشته باشد
- ج) تحلیل و نتیجه گیری از ایده ها و نظرات دیگران از زوایای جدید صورت گیرد
- د) از روش خلاقانه و ابداعی در آن استفاده شود و یا
- ه) تحقیق استمرار و ادامه کار اصیل دیگری باشد و با این کار زمینه فعالیت گسترده را برای آیندگان فراهم سازد.

مطمئناً کسانی که «اصالت موضوع» را به «جدید بودن» و یا «داشتن ایده نو» تعبیر می‌کنند، هدفمند بودن را هم در دل تعریف

^{۲۲} ماهنامه کتاب ماه کلیات، سال سیزدهم شماره ۱ (پیاپی ۱۴۵) دی ماه ۱۳۸۸

مشابه برای ساختار به اصطلاح جدید به دست آورد. دسته دوم قضایا و یا نتایجی هستند که در ساختار قدیم وجود ندارند و معنایی هم ندارند ولی با مطرح شدن مفهوم جدید آرایه می‌گردند و دسته سوم نتایج و قضایایی هستند که در ساختار قبلی درست بودند ولی در ساختار جدید نادرست هستند و یا درستی آن‌ها مشخص نیست و در صورت درستی آن‌ها اثبات‌ها اصلاً شبیه اثبات‌های قبلی نیست و نیاز به ابزار و تکنیک‌های جدید و نو دارند.

مطمئناً اگر مقاله‌ای فقط حاوی نتایجی از نوع اول باشد در این صورت نمی‌توان آن را مقاله اصیل نامید، چرا که هیچکدام از موارد (الف) تا (د) تعبیر فوق را دارا نیست. اگر چنین مقاله‌ای چاپ شود معمولاً در مجله سطح پایین و یا مجله متوسط غیرتخصصی چاپ می‌گردد و این اصلاً برای نویسندگان و یا نویسندگان آن خوشایند و مفید نیست. چرا که فکر نمی‌کنم کسی حاضر باشد چنان مقاله‌ای را اصیل بنامد. همچنین اگر مقاله‌ای حاوی نتایجی از نوع دوم و یا سوم باشد ولی نویسندگان مسئله‌هایی که زمینه‌ساز و انگیزه اصلی اجرای آن پژوهش شده است را در داخل مقاله تبیین و روشن نسازند (بند مهم (الف) فوق رعایت نشود) و یا ویژگی‌های متمایز کننده این نوع پژوهش با موارد مشابه مشخص نگردد (بند ج) رعایت نشود) نمی‌توان مقاله را اصیل نامید. اگر چنین مقاله‌ای در جایی چاپ شود در این صورت حرف و حدیث‌ها در مورد آن مقاله شروع می‌شود. چرا که خوانندگان و داوران و نقد کنندگان آن مقاله حق دارند نسبت به هدفی که آن مقاله دنبال کرده است کسب آگاهی کنند و ویژگی‌های متمایز کننده این نوع پژوهش با موارد مشابه را بدانند.

ممکن است هدف و انگیزه برخی از نویسندگان مقالات از نوع فوق در اصل این باشد که چون دیگران آن موضوع را معرفی و مطالعه کرده‌اند، پس من هم تصمیم گرفتم این کار را با معرفی موضوعی مشابه انجام بدهم، و یا هدف و انگیزه‌اش این باشد که کنجکاوی شدم ببینم که اگر این تغییر را در موضوع قبلی ایجاد کنیم چه اتفاقی می‌افتد و از معرفی آن و از کار کردن روی آن لذت می‌برم (همانند کسی که از حل یک معما یا جدول لذت می‌برد). ولی خطر اول چاپ چنین مقالاتی این است که در پایگاه‌های داده اطلاعاتی که مقالات علمی را نقد می‌کنند ممکن است در مورد مقاله نقد خوب نوشته نشود و یا اصلاً کسی حاضر به نقد مقاله نشود و بی‌نقد رها شود. خطر دوم چاپ این نوع مقالات این است که محققان تازه کار به صورت تکراری به سمت چنین پژوهش‌های بحث برانگیزی سوق داده شوند.

نوع دیگری از پژوهش‌ها و مقالاتی که متأسفانه اخیراً خیلی زیاد شده است مقالاتی هستند که مفاهیمی که اصلاً سابقه قبلی ندارند ولی در قالب موضوعی جدید و یا به اصطلاح بین رشته‌ای مطرح و

به عنوان نمونه فرض کنیم یک شخصی مقاله‌ای روی اعداد طبیعی بنویسد و عنوان مقاله را هم به صورت «On Natural Numbers» قرار دهد و در چکیده آن بیان کند «هدف اصلی این مقاله مطالعه خواص اعداد طبیعی است» و هیچ توضیح دیگری ندهد.

با این تعبیر هر نتیجه‌ای که روی اعداد طبیعی به دست آید در این هدف می‌گنجد. ولی آیا هر نتیجه‌ای در مورد اعداد طبیعی قابل اعتنا و قابل چاپ است؟ مطمئناً چنین نخواهد بود. بنابراین شاید بهترین راه حل برای فرار از بحث برانگیز بودن یک مقاله این باشد هدف و انگیزه نویسندگان در داخل مقاله و در یک جای مناسب همچون مقدمه به صورت دقیق تبیین و روشن گردد.

لذا با توجه به منابع موجود در ادبیات علمی کشور (همچون مقاله «صد ویژگی یک مقاله علمی - پژوهشی خوب» و همچنین با در نظر گرفتن مطالب فوق منطقی و مناسب است که مفهوم «Originality» یا همان «اصالت موضوع داشتن» را به صورت زیر تعبیر کنیم:

تعبیر اصالت موضوع یک مقاله و یا یک کار پژوهشی:

گوییم یک مقاله و یا یک کار پژوهشی دارای اصالت است، هرگاه هم زمان دارای چهار مشخصه زیر باشد:

(الف) مسئله‌هایی که زمینه‌ساز و انگیزه اصلی اجرای پژوهش شده است توسط مجریان و یا نویسندگان آن به صورت دقیق تبیین و روشن گردد.

(ب) پژوهش حرف جدیدی برای گفتن داشته باشد، بدین صورت که در قالب تحقیق استمرار و ادامه کار پژوهشی قبلی، نقد یک کار پژوهش قبلی و یا ارائه روشی نو، بیان گردد.

(ج) ویژگی‌های متمایز کننده پژوهش با موارد مشابه (در صورت وجود) بیان گردد.

(د) پژوهش انجام گرفته سهمی در دانش افزایی در حیطه مورد مطالعه داشته باشد و نشان دهنده مساله مهمی را مورد مطالعه قرار داده است.

به وفور دیده می‌شود که برخی از محققان و به خصوص پژوهشگران تازه کار و یا برخی دانشجویان تحصیلات تکمیلی یک تعریف و یا یک مفهوم علمی و پژوهشی را با یک تغییر کوچک و یا حتی قابل اعتنا بررسی و نتایج موجود در منابع قبلی را مشابه‌سازی و یا تعمیم می‌دهند. در اغلب این نوع پژوهش‌ها نویسنده و یا نویسندگان با سه دسته از قضایا و یا نتایج روبرو می‌شوند. دسته اول قضایا و نتایجی هستند که در ساختار قبلی بوده‌اند، ولی می‌توان با ایجاد تغییرات جزئی در صورت قضایا و همچنین اثبات آن‌ها نتایجی

نویسندگان آن بندهای (الف) و (ج) فوق را به صورت صادقانه، روشن و صریح بیان کنند، در این صورت خوانندگان تشخیص خواهند داد که مقاله موردنظر سهمی در دانش‌افزایی در حیطه مورد مطالعه دارد یا خیر و لذا اصیل بودن و یا نبودن آن مشخص می‌گردد. ولی اگر هر یک از موارد فوق نادیده گرفته شود، در این صورت به احتمال قوی در اصالت آن باید شک کرد. به عبارت دیگر بیان روشن مسأله پژوهش یکی از مهم‌ترین قسمت‌های پژوهش است که حداقل مانع بحث برانگیزی آن پژوهش خواهد شد. باید مطمئن بود که اگر مقاله‌ای واقعاً اصالت داشته یعنی دارای خصیصه‌های فوق باشد، ولی خواسته یا ناخواسته در یک مجله به اصطلاح سطح پایین و حتی در لیست سیاه چاپ شده باشد در صورتی که موارد (الف) و (ج) در آن کاملاً رعایت شده باشد، مقاله ارزش خود را در نقدهای علمی و درارجاعات و در میان خوانندگان اهمیت خودش را نشان خواهد داد. از آن طرف هم اگر مقاله‌ای طبق موارد فوق اصالت نداشته باشد، حتی اگر به اتفاق در مجله بسیار سطح بالایی چاپ شده باشد، ضعف و ایرادش بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرد و این امر بیشتر به ضرر نویسنده و یا نویسندگان آن خواهد بود.

متأسفانه جامعه ما به آن مرحله‌ای از بلوغ فکری و علمی نرسیده است که افراد صاحب‌نظر و دلسوز جامعه علمی ما بتوانند موضوعات و مقالات علمی و رساله‌ها را به صورت موشکافانه و سازنده نقد کنند. تاکنون کمتر کسی حاضر است به صورت صریح و آشکار وارد گود گفتمان نقد علمی و سازنده شود و در این مسیر ملاحظات را کنار بگذارد. در عوض ممکن است برخی بگویند بگذاریم هر کسی هر چه دلش می‌خواهد چاپ کند و چه اشکالی دارد شخصی در کنار برخی پژوهش‌های علمی اصیل خود مقالاتی از نوع غیر اصیل (با تعبیر فوق) هم داشته باشد؟ در جواب باید گفت شاید اشکالی نداشته باشد کسی برای دلایل شخصی و غیر علمی و یا حتی برای لذت بردن و به اصطلاح برای خوشی دل خود (همانند کسی که جدول حل می‌کند) مقالاتی از نوع فوق هم داشته باشد. ولی خطر موقعی جدی است که ما استادان راهنما بخواهیم به کمک این نوع مقالات به افرادی مدرک دکتری بدهیم. موضوع تحقیق یکی از مهم‌ترین مراحل یک پژوهش علمی برای یک رساله دانشجوی دکتری است و از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. چرا که مسیر حیات علمی دانشجو توسط این موضوع تعیین می‌گردد. هر چه موضوع پژوهش وی اصیل‌تر و هدفمندتر باشد، منجر به استحکام شخصیت علمی و کسب نتیجه بهتری برای وی خواهد شد.

از طرفی دیگر باید بپذیریم که هیچ جای دنیا چاپ یک یا هر تعداد مقاله حتی اصیل هم مساوی با گرفتن مدرک دکتری نیست.

مورد مطالعه قرا می‌گیرند. هر چند در این نوع پژوهش‌ها ارتباط بین دو رشته مورد بحث و به دست آوردن نتایج فی‌مابین به عنوان بند (الف) یعنی هدف و انگیزه معرفی می‌شود، ولی چنان هدف بیان شده کلی مطرح می‌شود که هر نتیجه و بیانی را در برمی‌گیرد. در این موارد نیز معمولاً فقط خواص مقدماتی مورد مطالعه قرار می‌گیرد و یا شامل نتایجی است که از انسجام محتوایی و ساختاری (نظم منطقی میان بخش‌های مختلف مقاله) برخوردار نیست، یعنی نتایج به صورت پراکنده ارائه شده‌اند و در آخر مقاله‌ها هم نتیجه‌گیری مشخصی وجود ندارد. همین نکات اصالت آن‌ها را زیر سؤال می‌برد و آن‌ها را نیز باید در زمره موضوعات و یا مقالات فاقد اصالت موضوع به حساب آورد.

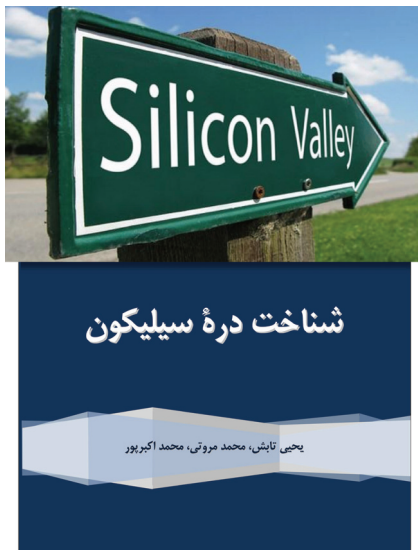
متأسفانه باید اذعان کرد که در جامعه علمی کشور پژوهش‌های از انواع فوق به وفور دیده می‌شود و مختص رشته ریاضی و یا گرایش خاص ریاضی نیست. شاید یکی از دلایل اصلی این باشد که معمولاً برای اکثر افراد پیدا کردن موضوع خوب پژوهشی با اصالت و در نتیجه نوشتن مقالات با کیفیت کاری سخت و زمانبر است، ولی اعضای هیأت علمی در دانشگاه‌های مختلف کشور ناگزیر هستند که طبق قوانین و مقررات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در زمانی محدود ارتقاء یابند، پایه علمی بگیرند و یا تبدیل وضعیت شوند. لذا ممکن است برخی از این افراد تحت فشار قوانین و آیین‌نامه‌ها ترغیب به نوشتن مقالاتی به اصطلاح فاقد اصالت موضوع شوند. دانشجویان دکتری بسیار زیاد و برخی از آن‌ها ضعیف و برخی به ریاضیات علاقه واقعی ندارند، ولی دنبال فارغ‌التحصیلی و گرفتن مدرک هستند تا شاید جایی گره و مشکلی از زندگیشان باز شود. لذا در این شرایط طبیعی است که افرادی و به خصوص افراد تازه کار و دانشجویان به سمت کارهای فاقد اصالت موضوع بروند. چون همان‌طور که در یکی از بخش‌های قبلی گفته شد هنوز تعریف جامعی از پژوهشگر در جامعه علمی کشور وجود ندارد و هر کسی که مقاله تولید می‌کند به عنوان پژوهشگر شناخته می‌شود. در اغلب موارد شخص متوجه نیست که کارش اصالت ندارد، چون ممکن است در این مورد اصلاً چیزی نشنیده باشد و حتی استاد راهنماهای دوران تحصیلاتش هم در این مورد به هر دلیلی کوتاهی کرده باشند. به همین جهت در برخی رشته‌ها و گرایش‌های ریاضی، برخی از محققان و به خصوص افراد تازه کار فکر می‌کنند مطالعه و بررسی هر تعمیمی از یک موضوع و یا هر تعریف جدید مشابه با یک مفهوم قدیمی‌تر، لزوماً یک کار اصیل با ارزش و قابل چاپ می‌باشد.

نتیجه‌گیری و سخن پایانی

اگر یک مقاله علمی - پژوهشی (در هر سطحی که باشد و در هر مجله‌ای که چاپ شده باشد) دارای خواص فوق باشد و به علاوه

دره سیلیکون، در افقی از نگاه ما

یحیی تابش*

لااقل ما استادان راهنما و استادان داور حاضر نباشیم با مقالات سطح پایین و فاقد اصالت موضوع به افراد مدرک دکتری بدهیم. از طرف دیگر خود دانشجوی دکتری هم نباید به چنین چیزی تن بدهد، چون با وجود این همین فارغ التحصیلان، جزو اولین کسانی خواهند بود که یا بی کار خواهند ماند و یا در صورت استخدام شدن به عنوان هیأت علمی تا آخر عمر باید برای بقای خود مقاله بدون اصالت موضوع می نویسند. چون چنین کسی اصلاً با نوشتن مقاله اصیل آشنا نمی شود. البته با عرض معذرت از محضر همکاران محترم باید اعتراف کنم در این میان بیشتر ما استادان مقصر هستیم، چون دانشجو اولین بار معنی پژوهش و تحقیق را از ما یاد می گیرد و اگر ما یک موضوع فاقد اصالت را به عنوان تز دکتری برای او در نظر گرفتیم، ایشان فکر می کند و می پذیرد که پژوهش و مقاله یعنی همین و بس. یادمان باشد بار اصلی وظیفه حفظ کیفیت پژوهش و آموزش کشور بر دوش استادان گرانقدر دانشگاه هاست. حال اگر استادان آینده کشور با مقالاتی بی کیفیت و فاقد اصالت موضوع مدرک گرفته باشند، چگونه می توان انتظار داشت که آن ها بتوانند حافظ کیفیت آموزش و پژوهش کشور باشند؟

* دانشیار دانشگاه صنعتی اصفهان و پژوهشگر پژوهشگاه دانش های بنیادی (IPM) شعبه اصفهان

★ ★ ★

اطلاعیه

یادآوری می شود جهت تمدید دوره عضویت مهر ۹۵ الی مهر ۹۶ می توانید از طریق پرتال عضویت انجمن به نشانی <http://imsmembers.ir> اقدام نمایید.

(جهت تمدید عضویت وارد پروفایل شخصی خود شوید و از منوی نارنجی رنگ بر روی «نمایش عضویت های حقیقی» کلیک نموده و «عضویت جدید» را انتخاب نمایید.)

اعضای اتحادیه انجمن های علمی و معلمان ریاضی ایران، انجمن آمار ایران، انجمن ایرانی تحقیق در عملیات، انجمن شورای خانه های ریاضیات ایران، انجمن رمز ایران، انجمن ریاضی آمریکا، انجمن ریاضی فرانسه، انجمن سیستم های فازی از پنجاه درصد تخفیف برای عضویت انجمن ریاضی ایران برخوردار می باشند.

خواهشمند است در صورت وجود هر گونه ابهام با دبیرخانه انجمن تماس حاصل نمایید.

در استنفورد که باشی این که یاهو و گوگل و سیسکو و قبل از آن ها اچ پی از آن سر برآورده اند توجیه را جلب می کند. در راهروی ورودی دانشکده برق یک نمونه از نوسان سنج صوتی که هیولیت و پاکارد به عنوان پروژه کارشناسی ارشدشان طراحی کرده بودند و به تأسیس شرکت اچ پی انجامید و در دانشکده کامپیوتر اولین کامپیوتری که گوگل روی آن به عنوان پروژه دانشجویی شروع شد آدم را به فکر می اندازند. در دیوار پراز آگهی است برای جذب همکار در تأسیس یک شرکت نوپا!

من که به عنوان پژوهشگر مهمان به استنفورد آمده ام به دنبال راز و رمز دره سیلیکون بودم ولی قبل از آن، راز استنفورد را در دو چیز دیدم. اول نظام آموزشی بسیار پویا، این که دانشجوی چه رشته ای باشی اصلاً محدودیتی ندارد و همه می توانند هر درسی بگیرند، برنامه ها به شدت بین رشته ای است، برق باشی یا ریاضی یا پزشکی یا کامپیوتر فرقی نمی کند، همه می توانند درس های متنوع بگیرند و در واقع هر دانشجوی برنامه تحصیلی اش را خودش می چیند و وقتی با کیفیت کار کنی به دنبال نوآوری و حل مسئله می روی که هم رضایت خاطر فراهم می کند و هم به دستاوردهای علمی و تکنولوژیکی می انجامد که ممکن است نتایج بزرگی به همراه داشته باشد.

راز دیگر استنفورد در این است که هر پروژه ای اعم از پروژه های پژوهشی یا پروژه های دانشجویی به دنبال نتیجه هستند، ممکن